

Veckans växt v. 13 2010

Jordviva (*Primula vulgaris*)

- Vilka är era älsklingsblommor?
- Jordvivor, blåklockor och ljung.

Så svarar Agnes Grey tvärsäkert när hon blir tillfrågad om vilka blommor hon tycker bäst om. Citatet är hämtat ur romanen *Agnes Grey* som gavs ut i Storbritannien 1847. Författare var Anne Brontë, syster till de kanske mer kända Charlotte och Emily Brontë. Huvudpersonen Agnes Grey är guvernant, ursprungligen från norra England men anställd hos en familj i södra delen av landet och att just jordvivorna hör till hennes favoritblommor beror på att den påminner om hennes barndomshem.

Förutom i Agnes Greys England finns jordvivan även vildväxande i västra och södra Europa och i västra Asien. Den finns också i norra Afrika, från Gibraltarsund till Tunisien. I Sverige fanns arten tidigare vildväxande på Kullen i nordvästra Skåne, men försvann därifrån i början av 1900-talet.

Jordvivan har alltså ett stort utbredningsområde, men trots det finns det endast en liten variation i utseende hos den rena arten. Bladen är omvänt äggrunda med gles trubbtandad bladkant och bildar en gles rosett. Blommorna är ljusgula med ett orangegult öga och sitter på blomskäft som kommer direkt från jordstammen. Att jordvivan saknar blomstjälk märks i de gamla svenska namnen *stjelklös vifva* och *stamlös vifva*. Andra namn man träffar på i äldre svensk litteratur är *låg vifva* och *störvifva*.

Jordvivan har en lång odlingstradition och har funnits i europeiska trädgårdar åtminstone sedan mitten av 1500-

talet. Engelsmannen John Gerard beskrev i slutet av 1500-talet både dubbla vita och dubbla gula jordvivor. De var mutationer, insamlade i naturen och nogsamt omhändertagna och uppförökade. I Sverige listade Olof Rudbeck två gulblommande former, en enkel och en dubbel, som nyinförda prydnadsväxter på 1600-talet.

I sin katalog över växter i Uppsala botaniska trädgård 1666 listade han även en "Turkisk brun oxeleg", den jordviva som idag heter *Primula vulgaris* ssp. *sibthorpii*. Den är vildväxande i Grekland, Turkiet och Kaukasus och har ofta rosa-lila blomfärg, inte bara gul. Underarten samlades in av den engelske växtjägaren John Tradescant den yngre när han besökte Grekland och Turkiet 1638. Insamlingen väckte stort uppseende och det sägs att lassvis av den nya primulan fördes till England och Frankrike. Och det var då, när man hittat en jordviva med en annan blomfärg, som förädlingen tog fart. Blå- och lilablommande jordvivor ska ha funnits redan på 1600-talet, medan den första dubbla röda introducerades i mitten av 1700-talet.

I Sverige kunde man i slutet av 1830-talet läsa att här fanns sorter både med enkla och dubbla blommor och 1869 beskrev handelsträdgårdsmästare J. F. Holm jordvivor med "dubbla, rosenröda, hvita, gula och violetta blommor". Sextio år senare, i boken *Lättodlade sommarblommor*, beskrevs jordvivan som en växt som det fanns mängder av varieteter att välja bland. De lite ömtåligare sorterna, ofta med dubbla blommor, trivdes bäst i kruka inomhus medan de andra gärna kunde användas till infattningar kring rabatter.

Till Perennuppropet har hittills kommit tips om fyra äldre jordvivor. Den gula 'Hose in Hose', en sort där den ena blomman ser ut att titta ut från den andra, kommer från Hannas utanför Ystad i Skåne. Där fanns den i odling redan på 1920-talet och stod planterad i rabatter under fruktträden. Vivan var en kär trädgårdsväxt som togs väl om hand och vartannat år grävdes plantorna upp och delades.

De andra tre jordvivorna tipsade en av uppropets inventerare i Västergötland om. De växer i en trädgård utanför Hjo i Västergötland och det har de gjort i alla fall sedan 1920-talet. Här kallas jordvivorna för oxalägga och i trädgården finns både gul-, rosa- och rödblommande plantor.

Har du en äldre jordviva eller annan primula? Hör gärna av dig till perennuppropet och berätta!

Text: Linnea Oskarsson, perennuppropet.

Översta fotot: Linnea Oskarsson

Övriga foton: Kerstin Thornblad